

چکیده:

آشنایی ایرانیان با نجوم جدید، داستان پر فراز و نشیبی است که تاکنون به اندازه‌ی کافی در میان صاحب‌نظران مورد بحث قرار نگرفته است و هنوز نکات مبهم فراوانی درباره‌ی آن وجود دارد. در این پایان‌نامه ابتدا یک مقدمه‌ی تاریخی ارائه شده است و نخستین شواهد این آشنایی را از روزگار صفویه تا قاجار مرور کرده‌ایم. سپس با پرداختن به شرح حال زندگی علمی میرزا عبدالغفار نجم الدوله، جایگاه ویژه‌ی او را به عنوان یکی از شخصیت‌های مؤثر در این زمینه بررسی کرده‌ایم. نجم الدوله یکی از نخستین دانش‌آموختگان دارالفنون بود که در سمت معلمی کل علوم ریاضی این مدرسه به تدریس و تدوین کتب متعدد در زمینه‌ی نجوم جدید پرداخت. ضمن اینکه اعتماد ناصرالدین شاه به او، باعث نشر بسیاری از اندیشه‌های فکری نجم الدوله در این زمینه شد.

نجم الدوله در سال 1284ق نگارش *قانون ناصری* را در دو جلد به پایان رساند. این کتاب مفصل‌ترین کتابی بود که در آن روزگار در زمینه‌ی نجوم جدید نوشته شده بود. در این پایان‌نامه ضمن بررسی کلی این کتاب، به صورت ویژه به سراغ باب پنجم و ششم آن (در خصوص سیارات و دنباله‌دارها) رفته‌ایم و پژوهش مختصری درباره‌ی منبع مطالب آن و ارتباط محتویات آن با فعالیت‌های پیشین در خصوص نجوم جدید در ایران کرده‌ایم. ضمناً تصحیح انتقادی این دو باب بر اساس سه نسخه‌ی خطی ارائه شده است. با مقایسه‌ی محتوای کتاب *قانون ناصری* و کتاب *نجوم همگانی* نوشته‌ی آراگو، نشان داده‌ایم که بخش عمده‌ای از کتاب *قانون ناصری* ترجمه‌ی مطالب آن کتاب است که نجم الدوله بر اساس سلیقه‌ی خود و افزودن پاره‌ای از مطالب دیگر آن را فصل‌بندی کرده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو: سید امیر سادات موسوی

استاد راهنما: دکتر حسین معصومی همدانی

استاد مشاور: دکتر حنیف قلندری

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

رشته تحصیلی: تاریخ علم